

Л. Й. Созанський,
аспірант, Львівська комерційна академія

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКУ ОПТИМАЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ КАПІТАЛУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються питання необхідності встановлення рекомендаційних значень показників ефективності використання капіталу будівельними підприємствами. Пропонуються формули розрахунку рекомендаційних значень, здійснюються оцінка отриманих результатів.

The problems need to establish the referential values of performance of capital construction enterprises. Offered formula recommendation values are implemented assessment results.

*Ключові слова: рентабельність продукції, дохідність капіталу, фінансова стійкість, рівняння регресії.
Key words: the profitability of products, profitability of capital, financial stability, regression equation.*

ВСТУП

Сучасний фінансово-економічний стан підприємств будівельної галузі потребує як на рівні керівництва держави, так і на рівні керівництва будівельних підприємств, вжиття заходів щодо подолання наслідків фінансової кризи і підвищення фінансової безпеки підприємств зазначеної галузі. Перспективним напрямом щодо покращення фінансового стану і підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств є встановлення та дотримання необхідного рівня фінансових показників, стимулювання ефективнішого використання капіталу зі сторони економічної і фінансової ефективності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання підвищення ефективності використання капіталу підприємств та їх фінансової стійкості висвітлюється у працях: Л. В. Руденко, М. Є. Мних, І. В. Ковальчук, Н.Б. Тарасенко, Б.М. Литвин, Мних Є., Шеремет А.Д та інших. Однак у літературних джерелах науковцями-економістами недостатньо уваги приділяється питанням розрахунку мінімально необхідного рівня окремих показників ефективності використання капіталу із врахуванням галузевих особливостей діяльності будівельних підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою цього дослідження є розроблення формул розрахунку рекомендаційних значень, основних показників ефективності використання капіталу будівельними підприємствами України та їх оцінка.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Оцінюючи ефективність використання капіталу, необхідно розраховувати та давати оцінку показнику

рентабельності продукції [1, с. 156]. Більшість науковців дотримуються позиції, що значення цього показника є "відкритим", тобто повинно прямувати до збільшення, а його рівень залежить від особливостей галузевої спеціалізації [2, с. 235]. Фінансові аналітики при оцінці рентабельності продукції орієнтуються на результати підприємств — конкурентів або ж загальної тенденції, характерної для підприємств даної галузі.

Дотримання наведеної позиції при оцінці ефективності використання капіталу конкретного будівельного підприємства в умовах ринкової економіки не може бути об'єктивним, оскільки при цьому не враховується ряд особливостей фінансового менеджменту: структури капіталу конкретного підприємства, ціни, яка сплачується за використання позикового капіталу, особливостей розміщення капіталу в активах, стану оборотності активів, платіжної дисципліни та розрахункових відносин. Об'єктивнішою порівняльною оцінка може бути, якщо порівнюються результативні показники підприємств, що функціонують у одній галузі, мають наближено схожу структури сформованого капіталу в аналізованому періоді, використовують капітал однієї ціни у ході розміщення і використання капіталу, дотримуються однакових стратегій. У протилежному випадку необхідно враховувати розбіжності відповідно до наведених критеріїв. Тоді порівняльна оцінка може бути наближеною до об'єктивної. Рентабельність продукції перебуває у детермінованій взаємозалежності із показником дохідності капіталу. Знайшовши оптимальне значення дохідності, можна знайти і рекомендаційний рівень рентабельності продукції.

Оцінювання дохідності капіталу будівельних під-

приємств досліджуваних регіонів України спробуємо провести за допомогою побудови економіко-математичної моделі, призначеної для визначення індивідуального, рекомендованого значення, використовуючи інформацію про тісноту зв'язку із найбільш визначальними факторами впливу на зміну рентабельності продукції. Висуваємо гіпотезу, що дохідність капіталу перебуває у взаємозв'язку із такими показниками і як рентабельність капіталу, коефіцієнтом фінансової стійкості, а також рентабельністю продукції. За допомогою спеціалізованих програм Statistica 6.0 і Statplus 2007 побудуємо регресійне рівняння та оцінимо його адекватність за допомогою статистичних показників.

$$A = 1,0025 - 1,1328 * B + 20,9543 * C - 0,0173 * D (1),$$

де А — дохідність капіталу;

В — коефіцієнт фінансової стійкості;

С — коефіцієнт показника рентабельність капіталу;

Д — коефіцієнт мультиплікатора капіталу.

Як бачимо з рівняння, найбільш суттєвий вплив на дохідність капіталу має рентабельність капіталу і фінансова стійкість.

Отримане регресійне рівняння можна вважати доцільним і правильно побудованим, оскільки показник R — квадрат становить 0,8362, що означає, що на 84% враховано ймовірні чинники впливу. Відповідно до статичних показників, це є високим рівнем. R — 0,9145, а рівень значимості 0,002. Чим менше число рівня значимості, тим значиміше отримане регресійне рівняння. Таким чином, для отримання рекомендаційного значення дохідності капіталу необхідно підставити у рівняння значення незалежних змінних — рекомендаційні значення коефіцієнта фінансової стійкості, рентабельності капіталу і мультиплікатора капіталу, формули, розрахункові значення яких вже наведені. Залежність дохідності капіталу від факторних показників характеризується кривою, що зображені на рис. 1.

Розрахунок отриманого, відповідно до рівняння регресії, рекомендаційного значення дохідності капіталу та його порівняння з фактичним наведено у табл. 1.

Порівнюючи розрахункове мінімально необхідне рекомендаційне значення дохідності капіталу із його фактичним, спостерігаємо динамічні зміни. Фактичне значення дохідності капіталу має як тенденції до перевищення рекомендаційного, так і навпаки. Виявлена тенденція пояснюється тривалістю операційного циклу у будівельних підприємств, що часто перевищують рік.

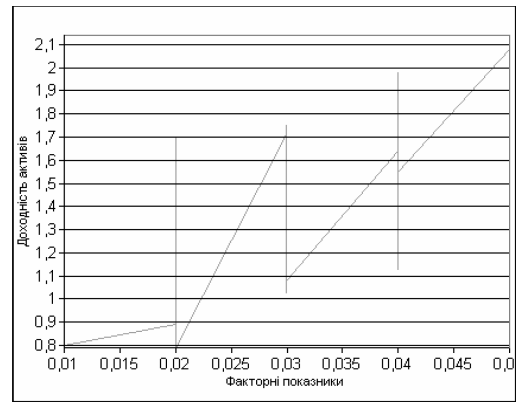

Рис. 1. Взаємозалежність дохідності капіталу із коефіцієнтом фінансової стійкості, рентабельності капіталу та мультиплікатором капіталу

У будівельних підприємств більшості регіонів України за 2003 — 2007 рр. фактичне середнє значення дохідності (оборотності) капіталу перевищує розрахований мінімаль-

Таблиця 1. Рекомендаційне і фактичне значення дохідності капіталу будівельних підприємств України

Регіон	Роки									
	2003		2004		2005		2006		2007	
	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне
АР Крим	1,2	0,6	1,6	0,9	1,5	1,0	1,8	1,1	1,7	1,0
Вінницька	1,2	1,6	1,4	2,5	0,6	2,2	0,5	2,4	0,5	2,9
Волинська	0,8	1,4	1,0	1,7	1,3	1,9	1,1	2,4	1,7	2,1
Дніпропетровська	3,1	1,7	0,9	2,2	1,8	1,8	3,1	1,9	1,4	2,4
Донецька	1,1	0,9	1,0	1,7	0,4	2,1	1,6	2,1	1,2	2,4
Житомирська	0,8	1,0	1,1	1,3	2,0	1,7	1,0	2,3	1,9	2,4
Закарпатська	1,2	1,5	1,1	2,4	1,5	2,1	1,2	2,3	2,2	2,2
Запорізька	0,7	1,2	0,6	1,5	0,9	1,5	1,3	1,9	1,3	1,8
Івано - Франківська	1,3	0,7	1,7	1,0	1,5	1,1	2,0	1,3	2,2	1,0
Київська	0,7	0,5	0,9	0,9	1,2	1,4	1,4	1,5	1,2	1,7
Кіровоградська	1,1	1,3	0,4	3,4	0,9	1,8	1,8	1,9	2,5	0,9
Луганська	0,4	1,0	0,5	1,3	0,8	1,7	0,9	1,8	1,2	2,7
Львівська	2,3	1,6	1,9	1,7	1,9	1,4	2,2	1,9	1,7	2,1
Миколаївська	0,3	1,4	0,5	2,2	0,4	1,7	0,8	1,5	1,8	1,4
Одеська	1,0	2,1	1,4	2,6	1,5	2,0	1,5	2,0	2,5	1,9
Полтавська	1,1	0,8	0,8	0,8	2,4	1,0	1,7	1,5	1,2	1,5
Рівненська	0,6	1,4	0,8	1,7	1,0	1,1	1,6	1,4	2,3	1,6
Сумська	1,4	0,7	1,2	1,1	0,8	1,3	1,2	1,6	2,1	1,8
Тернопільська	1,3	0,8	1,9	0,8	1,4	1,0	1,9	1,0	1,6	1,0
Харківська	1,7	1,2	1,3	1,6	2,6	1,3	2,2	1,7	1,5	1,7
Херсонська	1,3	1,1	1,0	2,3	0,9	1,3	1,3	1,4	1,1	1,6
Хмельницька	0,6	1,1	0,9	1,5	1,1	1,0	1,5	1,4	1,4	1,5
Черкаська	1,0	2,2	1,1	4,8	3,6	1,8	4,8	2,0	2,9	1,7
Чернівецька	1,0	1,7	0,9	1,9	0,8	1,8	0,8	2,4	1,2	2,3
Чернігівська	1,2	0,6	1,3	0,8	1,2	1,1	1,1	1,4	1,1	1,9
м. Київ	0,6	1,1	1,1	1,3	1,7	1,3	1,6	1,4	1,3	1,5
м. Севастополь	1,9	1,3	1,8	1,6	1,5	1,3	1,3	1,8	2,2	2,3
Всього	0,8	1,1	1,0	1,5	1,2	1,5	1,6	1,6	1,9	1,7

* Розрахунок проведено за даними Держкомстату (3446 підприємств) [7]

Таблиця 2. Рекомендаційне і фактичне значення рентабельності продукції будівельних підприємств України за 2003—2007рр., %

Регіон	Роки									
	2003		2004		2005		2006		2007	
	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне	Рекомендаційне	Фактичне
АР. Крим	3,3	1,7	3,4	1,7	2,7	2,0	3,1	1,2	2,8	1,0
Вінницька	3,9	1,9	3,8	2,7	3,7	1,7	3,3	2,2	2,4	2,9
Волинська	4,3	3,8	4,2	4,0	4,6	3,1	3,3	2,8	3,8	3,2
Дніпропетровська	4,4	1,1	3,2	3,2	3,4	3,4	4,1	2,5	3,2	2,7
Донецька	3,6	2,0	4,0	2,3	2,5	1,9	4,0	1,7	3,3	3,1
Житомирська	4,3	2,1	4,4	1,8	4,2	3,1	3,9	2,0	4,1	2,7
Закарпатська	3,9	1,6	4,4	1,6	4,4	1,9	3,8	2,6	4,2	2,3
Запорізька	3,2	1,9	2,6	2,6	2,5	4,0	3,7	1,9	3,0	3,3
Івано - Франківська	4,4	2,0	4,0	1,6	4,3	1,5	3,8	2,7	3,3	3,8
Київська	4,5	2,3	3,4	2,4	3,2	2,9	3,3	3,6	2,7	4,1
Кіровоградська	3,6	1,6	2,7	0,9	4,0	0,7	4,5	2,2	3,9	2,0
Луганська	3,6	1,5	3,7	2,5	3,7	2,0	3,9	1,3	4,0	1,7
Львівська	4,4	3,7	4,1	3,8	3,8	2,4	3,9	2,8	3,6	2,7
Миколаївська	1,8	1,8	2,1	1,4	3,2	2,2	3,6	1,5	3,2	1,8
Одеська	3,7	1,7	3,5	1,7	3,3	1,7	3,3	2,2	3,8	2,0
Полтавська	3,2	2,8	2,5	1,7	4,2	3,1	3,3	2,0	3,3	3,9
Рівненська	3,3	3,4	4,2	3,0	4,0	1,5	4,4	1,4	4,1	1,7
Сумська	3,6	3,0	3,4	1,7	3,2	2,5	3,6	2,1	3,7	1,9
Тернопільська	3,7	1,0	3,8	1,7	3,3	2,8	3,6	2,8	3,3	3,6
Харківська	4,0	2,1	3,7	3,0	3,9	2,1	3,7	1,9	3,0	1,9
Херсонська	4,0	2,6	3,6	2,4	3,7	2,2	3,7	5,9	3,6	3,7
Хмельницька	2,8	2,5	3,2	2,9	2,7	2,4	3,4	3,5	3,0	3,1
Черкаська	3,9	2,2	3,7	3,0	4,3	1,7	4,5	2,1	4,0	3,6
Чернівецька	4,1	2,1	4,3	1,7	4,5	3,2	4,3	2,6	3,7	2,3
Чернігівська	3,9	1,5	3,7	3,1	3,9	2,8	3,5	3,2	3,6	3,8
м. Київ	2,0	2,7	3,1	2,8	3,4	3,6	3,4	4,4	2,7	4,1
м. Севастополь	4,2	2,2	3,9	2,0	3,2	2,0	3,7	2,8	3,9	4,3
Всього	3,2	2,2	3,3	2,6	3,3	2,8	3,5	2,9	3,4	3,2

* Розрахунок проведено за даними Держкомстату (3446 підприємств) [7]

ний рівень, що є позитивною ознакою і пояснюється швидкими темпами росту попиту на будівельну продукцію, що припадають саме на аналізований період.

Володіючи інформацією про рекомендаційне значення дохідності капіталу та його рентабельності, спробуємо визначити рекомендаційне значення рентабельності продукції. Для цього застосуємо рівняння Дюпона:

$$R_{\text{кап}} = D_{\text{к}} * R_{\text{п}} \quad (2)$$

де $R_{\text{кап}}$ — рентабельність капіталу;

$D_{\text{к}}$ — дохідність капіталу;

$R_{\text{п}}$ — рентабельність продукції [3, с. 235; 4, с. 145; 5, с. 6].

З рівняння 2 знайдемо рентабельність продукції:

$$R_{\text{п}} = R_{\text{кап}} / D_{\text{к}} \quad (3)$$

Наведене рекомендаційне значення рентабельності капіталу в будівельних підприємствах всіх досліджуваних регіонів суттєво перевищує його фактичний показник кожного з аналізованих періодів. Виявлене відхилення має логічне пояснення. При розрахунку рекомендаційного зна-

чення рентабельності продукції враховувалось рекомендаційне значення рентабельності капіталу. Вагомою складовою при розрахунку оптимального рівня рентабельності власного капіталу є зміна частки власного капіталу в напрямі збільшення. Зменшуючи частку позикового капіталу, зменшуються і фінансові витрати, що займають значущу частку у виручці від реалізованої продукції. Таким чином, за рахунок зменшення фінансових витрат, зростає і рентабельність продукції. Наведені рекомендаційні дослідження знайдуть свою реалізацію у ході управління капіталом будівельних підприємств.

ВИСНОВКИ

Підведемо підсумки розглянутого вище. При оцінці ефективності використання капіталу будівельними підприємствами необхідно більше уваги приділяти рекомендаційним значенням показників.

Наведені формули розрахунку рекомендаційних значень показників ефективності використання капіталу будівельних підприємств сприятимуть поліпшенню моніторингу ефективності використання капіталу підприємствами зазначеної галузі.

Порівнюючи отримані рекомендаційні значення із фактичними, виявляємо невикористані резерви підвищення ефективності використання капіталу та зміцнення фінансової стійкості будівельними підприємствами України.

Література:

1. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навчальний посібник. — К. КНЕУ, 2004 — 340 с.
 2. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. — К.: Кондор, 2005. — 193 с.
 3. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. — Друге видання. — К.: Знання, 2005. — 662 с.
 4. Жулега М.И. Методология фінансового состояния предприятия: монография. — Санкт-Петербург, 2006. — 223 с.
 5. Шеремет А.Д. Методика фінансового анализа: учебное пособие. — М.: ИНФРА, 2000. — 207 с.
 6. Статистичний щорічник України за 2007 рік. — К.: Консультант, 2008. — 576 с.
 7. Статистичні дані Держкомстату.
- Стаття надійшла до редакції 25.02.2010 р.